Eduskunnan ympäristövaliokunta
ymV@eduskunta.fi

Aihe: Ympäristövaliokunta tiistai 27.02.2018 klo 10:00 / HE 195/2017 vp / Asiantuntijapyyntö

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Eduskunnan ympäristövaliokunta pyytää Suomen Yrittäjiltä asiantuntijaa kuultavaksi sekä kirjallista lausuntoa otsikkoasiasta. Hallituksen esitys koskee hallitusohjelmaan kirjatun kuntien yksinoikeuden rajaamisen toteuttamista (jätelain 32 §) sekä hankintalain yleisistä sidosyksikkösäännöksistä poikkeamista (jätelain 145a §).

Tämä esitys ei sisällä niitä jätelakia valmistelemaan asetetun työryhmän muutosehdotuksia, joiden avulla kunnan toissijaisen jätehuoltovastuun (TSV) määritelmää täsmennettäisiin, ja joilla luottamus ja läpinäkyvyys kuntaomisteisten yhtiöiden toimintaan saataisiin palautettua valvontakeinoja tehostamalla. On tärkeää, että nämä jätelain 33 §:n ja 44 §:n täsmennykset annetaan yhdessä markkinapaikkaa koskevan esityksen kanssa vuoden 2018 aikana.

Yrityksiä tulee kohdella tasapuolisesti riippumatta omistajapohjasta

Jätetoimialalla on pitkään kiistelty siitä, kuinka paljon kuntaomisteiset isot yhtiöt voivat kilpailla etuoikeutetussa asemassa yksityisten pienten yritysten kanssa samoista asiakkaista. Kyse ei ole kunnan lakisääteisten velvoitteiden hoitamisesta, vaan kuntayhtiöiden markkinoilla toimimisesta.

Hallitus esittää, että jätetoimialalla poikettaisiin hankintalain säännöksistä pienten yritysten vahingoksi. Erityisen ongelmallinen on ehdotettua siirtymäsäännöstä, jonka mukaan kuntayhtiöt voivat kilpailla yritysten kanssa 10 prosenttia toiminnastaan aina vuoteen 2030 saakka. Siirtymäajan jälkeen määritelmä muuttuisi 5 prosenttiin. Muiden toimialojen vastaava sidosyksikkömääritelmistä on hankintalain mukaan toimijoille tasapuolisempi, 5 prosenttia tai 500 000 euroa.

Pidämme perusteettomana, että jätetoimialalle esitetään sellaista kilpailua vääristävää lainsäädäntöä, jota ei ole pidetty mahdollisena millään toisella toimialalla. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että kokoluokaltaan monikymmenkertaisella sote-toimialalla määritelmä tulee hankintalaista ja toimialakohtainen siirtymäsäännös ulottuu vain vuoden 2021 loppuun.

Esityksen mukaan kuntayhtiö voisi saada epäreilua etua 10 prosenttia liikevaihdostaan. Se voi tarkoittaa käytännössä useita miljoonia euroja. Perusteeton etuoikeus syntyy siitä, että kunnallisella osakeyhtiöllä on julkisilla verovaroilla rakennettu infrastruktuuri, kalusto, henkilökunta ja resurssit, jotka ovat olemassa kunnan velvoitteiden hoitamiseksi. Myös kunta-asiakkaat ja tulovirrat on jo etukäteen taattu ja olemassa. Yksityisen pienyrityksen tulee omin varoin tehdä nämä asiakashankinnat ja investoinnit. On selvää, ettei asetelma ole tasapainoinen ja reilu, jos kuntayhtiö lähtee toimimaan markkinoilla kilpaillen samoista asiakkaista yritysten kanssa. Esityksen vaikutusarvioinnissa ei ole otettu huomioon yrityksiin ja markkinoihin kohdistuvia vaikutuksia, esimerkiksi menetettävien ja syntymättä jäävien investointien valossa.

Edellä esitetty ei koske kuntien liikelaitoksia, kuten esimerkiksi HSY:ä. Liikelaitokset eivät kilpaile yritysten kanssa asiakkaista, vaan hoitavat ainoastaan kuntien lakisääteisiä velvoitteita. Myöskään kaikki kuntayhtiöt eivät toimi markkinoilla tai toiminta on hyvin vähäistä. Jos kuntayhtiö haluaa toimia markkinoilla säännöksiä enemmän, sekin on sallittua. Tällaisessa tilanteessa tietyt etuoikeudet eivät vain enää ole näiden yhtiöiden osalta sallittuja.

Suomen Yrittäjät pitää perusteltuna, että kuntaomisteiset osakeyhtiöt ovat lain silmissä samalla viivalla pienten yritysten kanssa, kun toimitaan kunnan vastuun ulkopuolella ja kilpailuilla markkinoilla. Ensisijaisena vaihtoehtona olisi hankintalain noudattaminen suoraan ilman jätetoimialle asetettua omaa sidosyksikkösääntelyä.

Esityksen tasapuolisuutta voitaisiin lisätä muuttamalla esitettyä siirtymäsäännöstä. Jätehuollossa tulee olla samat pelisäännöt siirtymäaikojen suhteen kuin muilla toimialoilla. Esitetty 12 vuoden siirtymäaika on perusteettoman pitkä, ja sitä tulee lyhentää siten, että 5 prosentin sidosyksikkörajaa ryhdytään noudattamaan vuoden 2021 jälkeen. Siirtymäaika ei saisi näin olla ainakaan sote-toimialalle asetettu siirtymäaikaa pitempi.

Markkinapaikkaa koskeva valmistelu ja rahoitus taattava – TSV-täsmennykset tarvitaan

On tärkeää, että kunnan vastuulla olevaa toimintaa täsmennetään mahdollisimman pian TSV-palveluiden osalta varsinkin, kun TSV:n ongelmat huomattiin jo hankintalakia koskevissa eduskunnan valiokuntakäsittelyissä. Myös tehokkaan ja läpinäkyvän kilpailullisen valvonnan kannalta on tärkeää, että kirjanpidon eriyttämisvelvollisuutta täsmennettäisiin nykyisestä.

Samalla pidämme tärkeänä, että ympäristöministeriössä valmisteilla oleva jätehuollon sähköinen markkinapaikka-alusta saa toteutuakseen riittävän rahoituksen. Hanke on hyvä, ja valmistuessaan se avaisi kilpailua, parantaisi kuntalaisten jätehuollon palveluja sekä vaikuttaisi tätä kautta kustannuksiin alentavasti. Koska poliittista tahtotilaa tätä hyvää hanketta kohtaan

on, se täytyy toteuttaa nopeutetussa aikataulussa jo tämän vuoden kuluessa. Riittävää kunnianhimoa aikatauluihin tarvitaan, jotta tavoite saattaa Suomi kiertotalouden kärkimaaksi vuoteen 2025 mennessä toteutuisi.

Muita huomioita

Hallitusohjelmassa on ilmaistu tahtotila rajata kunnan vastuuta kotitaloudessa syntyvien jätteiden jätehuollon järjestämiseen. Suomen Yrittäjät pitää kuntien yksityisoikeuksien poistamista, markkinoiden avaamista ja yrittäjyyden edistämistä oikeana suuntana myös jätehuollon markkinoiden osalta.

Hallituksen esitysluonnos ei kaikilta osin vastaa hallitusohjelman kirjausta, vaan kuntien omien jätteiden jätehuolto jäisi edelleen kunnille. Yksinoikeuksien rajaaminen asumisessa syntyvään jätteeseen selkeyttäisi jätehuollon vastuunjakoa, vahvistaisi alan markkinoita sekä toteuttaisi hallitusohjelma suoraan sekä välillisesti myös muita tavoitteita yrittäjyyden, kilpailullisuuden ja kilpailuneutraliteetin vahvistamisesta.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Tiina Toivonen
lainsäädäntöasioiden päällikkö